

A NÉGER PROBLÉMA AZ AMERIKAI EGYESÜLT-ÁLLAMOKBAN.

A JAZZ-MUZSIKA, mely az utóbbi években végigjárta az európai kontinentst, a magyarsággal is megismertette a fekete faj eredeti zenei kultúráját. Új, de idegenszerű jelenség volt ez nálunk; új, mert az afrikai és amerikai négerség politikai, társadalmi és kulturális erőviszonyai előttünk kevésbé ismeretesek, idegenszerű, mert a szaxofonok és banjook szokatlan orientalizmusa magyar érzésvilágunktól ugyancsak távol esik. Mindamellettt alkalmat nyújtott arra, hogy érdeklődésünket arra a fajra is kiterjesszük, amelyeknek valódi Mekkája mégis csak az Amerikai Egyesült-Államokban van, ahol kulturális és gazdasági fejlődési lehetősége a fehér fajjal való együttélés hatása alatt sokkal kedvezőbbnek mondható, mint az afrikai önálló néger államokban, Abessziniában, vagy Libériában.

Múlt évi északamerikai tartózkodásom alatt különös érdeklődést keltett bennem annak a súlyos belső harcnak szemlélete, amelyet a négerék a fehér fajjal való egyenjogósításuk érdekében a politikában, sajtóban és irodalomban hirdetnek. Idestova félszázados probléma a tízmilliónyi amerikai négerség sorsa, mert a múlt század 60-as éveiben lezajlott polgárháború meghozta ugyan rabszolgasorból való felszabadításukat, de az alkotmányban lefektetett emancipációnak nem volt meg az a gyakorlati eredménye, hogy felszabadításuk egyúttal egyenjogósításukat is jelentette volna.

Az északi és déli államok négeri politikai és társadalmi céljaik szempontjából két, egymással ellentétes táborra oszlanak. Az északiak az alkotmányban biztosított egyenjogúságuk szó szerinti, azaz politikai és társadalmi téren való érvényreuttatása mellett harcolnak; a déliek ellenben láthatólag lemondanak arról, hogy politikai jogaik érvényesítését a fehér közvéleménytől kikényszerítsék és e helyett inkább fajuknak gazdasági és általános művelődési téren való megerősítésére törekcsenek. Az északiak szellemi vezérei majdnem kizárólag mulattok, elkeseredett, nagyrészt radikálisan gondolkodó elemek, akik úgy a fehér, mint a fekete társadalomból kiközösítve érzik magukat. Különösen érzékenyen érinti őket a fehérekkel szemben való társadalmi alsóbbrendűségük és hevesen támadnak sajtóban, irodalomban minden olyan véleményt, mely a fejkeveredési elméletekkel szemben a fajok tisztaságának szükségszerűségét hirdeti.

A négerék túlnyomó többsége a déli államokban lakik, vezérei vegyesen mulattok és sötétbűriek. Az északi viszonyokkal ellentétben a mulattok délen inkább hajlandók arra, hogy együtt éljenek fekete fajtestvéreikkel, tehát nem érzik magukat a társadalom kivetett-

jeinek és ennek folytán nem vágyódnak annyira a fehér amerikaiak életközösségébe való felvételre. Minthogy a déli államok az északiakkal szemben még ma is kifejezetten agrár és konzervatív jellegűek, a néger tömegek vezetői tisztában vannak azzal, hogy a fekete gazdálkodók és munkások boldogulását csak a fehér társadalommal való állandó együttműködéssel biztosíthatják.

Miben nyilvánul már most meg a fehér és fekete faj állandó belső küzdelme?

A probléma tulajdonképpen ott kezdődik, ahol a négerék az Unióban nagyobb tömegekben élnek, ahol tehát a fehér társadalom a fajkeveredés elleni természetes antagonizmusából kifolyólag a feketéket magába felszívni nem tudja. Kaliforniában is hasonló gondjai vannak az Uniónak, mert ott viszont a japán tömegeknek társadalmilag és gazdaságilag egyensúlyozott elhelyezkedése a legégetőbb társadalmi problémák egyike. Az északi államokban a négerék a nagy ipari központok felé törekszenek, mert Newyorkban, Pittsburgban és Csi-kágóban mint ipari segédmunkások többszörösét keresik meg annak a munkabémek, mint amelyet az agrár Délen még szezonmunka esetén sem tudnak megkeresni. A Federation of Labourban egyesült no szakszervezet általában idegenkedik tőlük, mert egyrészt alacsonyabb életstandardjuk és ennek folytán szerényebb bérigényeik miatt veszedelmes versenytársai a fehér munkásoknak, másrészt pedig azért, mert kevés a szakképzett munkás közöttük és ennek folytán a szakszervezetek a nagy fekete munkásrezervoárhoz csak rendkívüli ipari konjunktúra esetén nyúlnak. Egy-két munkaterületet azonban még mindig a kezükben tartanak, ők ugyanis a közismert kikötői rakodómunkások, aszfaltöntők, liftbojok, a vasúti Pullman szalon- és hálókocsok portásai, vagyis a kevés, sőt úgyszólván semmi szaktudást nem követelő tömegfoglalkozásokat ellátó elemek.

A kereskedelemben sincs sok sikerük, mert vevőik általában csak négerék közt akadnak, míg a négerék nagy tömegei egyrészt faji szervezetlenségüknél, másrészt pedig a fehér kereskedők sikeres üzleti versenyénél fogva szívesebben vásárolnak a fehérék üzleteiben. Ennek folytán a nagy ipari központok színes negyedeiben keresve sem találhatunk négerék birtokában virágzó üzleteket, mert azokat már túlnyomórészt az olaszok, görögök és zsidók tartják kezükben.

Vannak ugyan néger lelkészek, tanárok, ügyvédek, orvosok és lapkiadók, de kevés kivétellel csak saját fajukat szolgálják. Az egyetemek orvosi fakultásaira nehezen veszik fel őket, mert a fehér betegek rendszerint irtóznak tőlük, sőt tapasztalat szerint fekete betegek is szívesebben fordulnak fehér orvosokhoz, mint feketékhez.

Newyorkban a század fordulója előtt eleinte a fehérék közt szétszórva laktak, később pedig, amikor a magas vasút kiépült, a nagy por és az állandó mennydörgésszerű zaj miatt a fehér lakosság a 6-9-ik Avenueig terjedő területől kivonult, hogy helyét a négereiknek adja át. Az 53-ik utcában lévő Marshall-szállodában volt a néger irodalmi és társadalmi élet középpontja. A színes zenészek, komponisták és vaudevillisták együttese, mely „Memphis Students” néven ismeretes, a Marshall-szállodából indult a jazz-band alakjában világhódító útjára.

A múlt század fordulója után a négerrek fokozódott bevándorlása következtében az 53-ik utca környékén hering módra összezsúfolt törzslakók új várost alapítottak, mely a newyorki Manhattan-félsziget északi részén Harlem néven ismeretes. Ma Harlem nemcsak Amerika tízmilliónyi, hanem az egész világ négersége fővárosának mondható, mely speciális afrikai kultúrájával kelti fel az érdeklődést. Ebben a 300.000 lakosú városban éli az amerikai négerség a maga kényszerűen exkluzív életét.

Politikai jogukat bizonyos kautélákkal rendszerint gyakorolhatják, de a társadalmi antagonizmusnak nincsen határa akkor, valahányszor megkísérik, hogy az alkotmányban biztosított jogegyenlőségükre támaszkodva a fehérek társadalmi intézményeibe behatoljanak. A newyorki színházakban semmi pénzért sem kapnak a földszinten helyet; az ő helyük a karzaton van, amelyet tájszólás szerint „néger mennyországnak” neveznek. Éttermekben — kivéve a tömegétkezés céljait szolgáló cafeteákat és child'sokat — bebocsátást nem nyernek. De ha mégis exkluzívabb helyre merészelnék: vagy nem szolgálják ki őket, vagy pedig gyakran olyan horribilis árakat feltüntető étlapot tesznek eléjük, hogy a szegény négerrek ijedten menekülnek.

Fehérlakta bérházakban lakást részükre nem adnak ki. Az északi államokban csak a mulattoknak van meg az a gyakori kiváltságuk, hogy a fehér negyedekbe befogadják őket. A csikágói kereskedelmi és iparkamara nem rég igen érdekes statisztikát állított össze arról, hogy milyen óriási ingatlan értékcsökkenések állnak elő azokban az utcákban, ahová a négerrek befészkelik magukat.

De a fehér amerikaiaknak ez a bizonyos fokig burkoltnak mondható türelmetlensége mindinkább a színesek nyilvános társadalmi átértékelésével fokozódik, ha Newyorktól csak pár száz kilométernyire is utazunk délre és az 1866-i polgárháború előtti úgynevezett Déli Államok történeti határait lépjük át. Washington, a szövetséges államok fővárosa 30%-os néger lakosságával már kapuja az első Déli Államnak, Virginiának, melynek atmoszférája angol gyarmati stílusban épített oszlopos udvarházaival sokban az európai rendi társadalmak vidéki miljöjére emlékeztet. Washingtonban egyébként már nyílt sisakkal közösitik ki a színeseket, mert a „Jim Crow” törvények értelmében a virginiai területre átfutó villamos kocsikban csak hátul foglalhatnak helyet, a Washingtonból délre induló vonatokon pedig csak a részükre fenntartott kocsikban utazhatnak.

Virginia fővárosában, Richmondban nem kis csodálkozásra a velem utazó. Haiti szigetéről származó néger újságíró szállodából azzal utasították vissza, hogy egy feketének a szállóvendégek közé való felvétele egyenlő volna a szállodaüzlet csődjével, mert a fehér amerikaiak a szállót azonnal bojkott alá vennék. Egyébként itt a fajok elkülönülése már az élet minden vonatkozásában, a külön fehér és néger templomoktól kezdve a külön iskolákig egyöntetűen érvényesül.

A Dél haladásának kétségtelen fokmérője az a körülmény, hogy a néger tömegek analfabétizmusa a 60 év előtti emancipációtól napjainkig 90%-ról 22%-re volt leszorítható, míg ugyanott a fehér lakosság közt az ími-olvasni nem tudók száma ezidőszerint csak 6%-ot

tesz ki. Ez a haladás azonban nem annyira a Déli Államok nagylelkűségének, mint inkább — kisebb magánadakozásoktól eltekintve — a Rockefeller-alapítványnak és a csikágói milliomos Rosenwald Gyulának tudható be. Idősb Rockefeller ugyanis 34,000.000 dolláros alapítványt tett kizárólag az amerikai magasabb és szakoktatás előmozdítására, melynek kamataiból Délen főleg a négerék mezőgazdasági szakoktatását tetemes összegekkel támogatja. Rosenwald Gyula pedig 300 dollárt ad bármely néger tanyai iskola felépítésére, feltéve, hogy az iskolát felállítani óhajtók köz- vagy magánadakozás útján e célra legalább ugyanakkora összeget tudnak biztosítani. Ezen az alapon az utolsó 8 évben 1400 néger tanyai iskola épült fel a Déli Államokban.

A fajok elkülönülése azonban az egész vonalon teljes, sőt azt mondhatnánk, hogy a négereknek a fehérrekhez való viszonya meglehetősen lealacsonyító. A faji antagonizmus a semitropikus égöv alatt olyan elemi erővel tör ki az emberekből, mint valami tudatalatti természettörvény, mely alól érzékű ember aligha vonhatja ki magát. Egyébként a négerdere nézve jellemző, hogy ezt a természetes idegenkedést láthatólag inkább megértik, sőt annak konzekvenciáit magukra nézve is inkább levonni hajlandók, mint északi fajtestvéreik, akik az ipari társadalom progresszívebb és demokratikusabb légkörének hatása alatt a déli fejlődési és célkitűzési lehetőségekkel már többé nem elégednek meg. A fehér amerikaiaknak ezt az ösztönszerű tartózkodását a polgárháborúval kapcsolatos fekete rémuralom emlékei még jobban fokozzák. Az emancipáció tudniillik az Észak nyomására mesterségesen, egyik napról a másikra következett be, minek folytán az amerikai államok egységének nem volt kisebb ára, mint a Dél gazdasági összeroppanása, amdyetmai napig sem tudott teljesen kiheverni. Megemlítésre érdemes, hogy a polgárháború előtt az Unió politikai és gazdasági súlypontja a Déli Államokban volt, Ezt bizonyítja többek közt az is, hogy 1860-ban a Déli Államok adóvagyonja 750,000.000 dollárral haladta meg az Északi Államokét. Mikor azonban a rabszolgák millióiba fektetett vagyon egy csapásra odaveszett és a termelés tradicionális rendszere megingott, az egész Dél nem képviselt többé akkora értékű adóvagyon, mint az északi Newyork és Pensylvania államok egymagukban.

Az emancipációt követő időkben a hirtelen majoritáshoz jutott néger csócselék rövid rémuralma a testvérharcnál is nagyobb pusztítást okozott életben, vagyonban egyaránt. A fehérrek tehát semmiféle eszköztől sem riadtak vissza, hogy régi szupremációjuk megmentése végett a fekete tömegeket politikai jogaikból kiforgassák, ami az utóbbiak szervezatlensége és iskolázatlansága miatt nem volt nehéz feladat. A megvesztegetés, megfélemlítés, a fekete majoritással bíró választókerületek felosztása, az umáadó és a Ku-Klux-Klan alapjában véve mind ezt a célt szolgálták. Végül is a híres „Grand Father Clause“ betetőzte a Déli Államok oppozícióját a négerék egyenjogúsításával szemben. Ennek értelmében szavazati jogukat csak azok a déli polgárok gyakorolhatták, akiknek egyenes felmenői — tekintet nélkül a vagyoni vagy műveltségi cenzusra — 1867 január 1-je, vagyis

az emancipáció előtt is szavazati joggal bírtak. Bár a „Grand Father Clause“-ra a legfelső bíróság 1915 évi június 21-én annak alkotmányellenességét kimondta; ez a körülmény azonban ma sem kényszeríti a délieket arra, hogy eddigi faji alapra helyezett választói politikájukról lemondjanak. A négerrek politikai egyenlősége tehát írott malaszttá vált s a szó szoros értelmében letűntek a közéleti harcok színteréről. Különböztetésre érdemes, hogy mind a mai napig egyetlen taggal sincsenek képviselve a washingtoni kongresszusban, sem pedig a szenátusban. Nem csodálkozhatunk tehát, hogy az egyes Déli Államok közigazgatásában sem áll módjukban érdekeiket kellő súllyal biztosítani. A szövetséges kormány újabb kísérletet tett a vám-szolgáltatásban való alkalmaztatásukkal; ez a tény azonban politikai izoláltságukon semmiképpen sem változtat. Egyébként az egész Dél hagyományosan a demokrata párt kezén van, melynek platformját, sőt magát a pártegyesítést is a délieknek a néger problémával szemben való egyöntetű állásfoglalása biztosítja.

A polgárháború óta eltelt évtizedek belpolitikai története igazolta azonban, hogy a struccpolitika nem viszi előre a probléma megoldását: tehát az áthidalhatatlannak látszó faji ellentétek kiegyenlítésének reményét a napi élet programjáról levenni nem lehet. Kétségtelen tény, hogy az amerikai társadalom át van hatva annak szükségességétől, hogy a kibontakozás útjait minden módon keresse a nélkül, hogy az óhajtott csodaszert eddig sikerült volna feltalálnia. A beolvasztási kísérletek a természetes faji antagonizmusnál fogva kilátástalanoknak mondhatók. Hasonlóképpen megvalósíthatatlannak látszik az a terv is, mely a négereknek az Unió területén egy önálló állam keretén belül való elhelyezésére vonatkozik. Amit az indiánokkal meg lehetett tenni, azt bajos volna a négerekre alkalmazni, mert az indiánok vallásos naturalizmusa a rezervációkban való együttélésnek legnagyobb biztosítéka, a négerek köré viszont nagy fejlődésképességüknel fogva lehetetlen volna az indiánokéhoz hasonló kínai falat vonni.

Annak az újabb mozgalomnak, mely a négereknek Afrikába való visszatelepítésére irányul, Marcus Garvey, jamaikai néger az irányítója, aki elsősorban is az egyik afrikai néger államot, Libériát szemelte ki a visszatelepítés helyéül, ahol az amerikai nagytőke az egész közgazdasági életet a kezében tartja és a Rockefeller alap a közoktatásügyet amerikai minták szerint már intézményesen megszervezte. Garveynek irodái vannak az Unió összes államaiban és közel

1.000 népszónok áll a szolgálatában, akik a gyarmatosítás eszméit a feketék előtt hirdetik. Alig hihető, hogy álma valaha is megvalósulhasson; visszatelepítési szervezete azonban támogatásul szolgálhat azoknak, akik elég vállalkozó szelleműek arra, hogy az amerikai fehér társadalommal való egyenlőtlen küzdelmet a bizonytalan gyarmatosítási lehetőségekkel felcseréljék.

A hivatalos Amerika és ezzel együtt tulajdonképpen a fehér amerikaiak álláspontjának is Harding elnök adott kifejezést az 1921 évi október hó 26-án Birminghamban (Alabama Déli Állam) tartott beszédében: „Politikai és gazdasági szempontból — úgymond — valóban nincs szükség állandó nézeteltérésre, az egyéni érvényesülési

lehetőségek megszorítására, feltételezve természetesen azt, hogy mindkét részről elismerik és tiszteletben tartják a faji és társadalmi téren való tökéletes szétválás szükségességét. Midőn a fajok gazdasági egyenlőségének lehetőségét tekintem, azt abban az értelemben és mértékben teszem, mintha ugyanazon faj tagjaira nézve a gazdasági lehetőségek egyenlőségéről beszélnék...“ Tagadni nem lehet, hogy ez a világos és az amerikai demokratikus államfelfogással összhangban álló platform, amelyet lényegében a déli négerkonzervatív vezére, Booker T. Washington, a tuskegeei intézet elnöke már régen kifejezésre juttatott. De valamint a kompromisszumra hajló Booker T. Washington az északi radikális négerkonzervatív idején pergő tűz alá fogták, éppúgy Harding elnököt is fenti véleménynyilvánítása végett hevesen támadták. Az elnök elleni kampányt az északi politikai vezére, Borghardt W. E. Du Bois vezette, aki valóban kiváló szellemi képességekkel bíró mulatt és fájának elismerten hivatalos szócsöve. Du Bois, akit Newyorkban alkalmam volt megismerni, a havonként 70.000 példányban megjelenő folyóiratában, a „Crisis“-ben, mely a négerkonzervatívok küzdő Nemzeti Szövetségének (National Association for the Advancement of Colored People) a hivatalos orgánuma, a fehérekkel teljesen egyenlő politikai, faji, gazdasági és társadalmi jogokat követel fájának. A két szembenálló faj egyenlő belső értékének demonstrálására pedig 9 néger intellektuális arisztokráciának sürgős kitermelését követeli, amelynek hivatása lesz a négerség politikai vezetése és további sorsának a fehér társadalommal egy szellemi szinten való irányítása.

A néger probléma ma komplikáltabb, mint valaha, mert a világháború alatti kedvező konjunktúra folytán a négerség gazdaságilag tetemesen megerősödött és a háború után leszerelt négerkonzervatívok politikai öntudata nagymértékben fokozódott. Előretörésük folytán az Északi Államok fehér társadalma kezd felhagyni eddigi passzivitásával, sőt majdnem azt mondhatnánk, hogy a kocka fordulóban van: ma a konzervatív Dél sok kérdésben harmonikusabban kooperál a politikai küzdőtérrel visszavonult fekete tömegekkel, mint a progresszív Észak a maga politikailag egyre agresszívebb színes elemeivel. A jelenlegi közhangulat szerint más megoldásról beszélni sem lehet, mint Harding elnök platformjának általános elfogadásáról, mely által a fehér társadalom szupremáciájának fenntartása mellett a fajok kooperációjának lehetősége egyelőre biztosítottnak volna mondható. Azonban mondanunk sem kell, hogy az őszinte együttműködésnek az volna a természetes előfeltétele, ha nemcsak a fehér, hanem a néger faj is hajlandóságot mutatna arra, hogy Harding elnök platformját egyetemlegesen magáévá tegye.

JÁNOSY DÉNES.